

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Міжнародного гуманітарного
університету д.ю.н., професор

Костянтин ГРОМОВЕНКО

«30» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

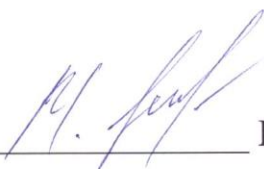
**ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОГО
СУПРОВОДУ**

Галузь знань	<u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u>
Спеціальність	<u>053 «Психологія»</u>
Назва освітньої програми	<u>Психологія</u>
Рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський) рівень</u>

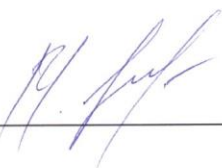
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології
протокол № 1 від 29 серпня 2024 року.

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
доцент кафедри педагогіки та психології, кандидат психологічних наук Бедан Вікторія Борисівна	+380634037208	<u>beviko@gmail.com</u>

Завідувач кафедри педагогіки та психології к.п.н., доцент

 Наталя МЕЛЕНЧУК

Гарант освітньої програми
к.п.н., доцент

 Наталя МЕЛЕНЧУК

Узгоджено
Начальник навчального відділу

 Лариса РАЙЧЕВА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 8 Загальна кількість годин – 240	Галузь – 05 «Соціальні та поведінкові науки» Спеціальність – 053 «Психологія»	обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1-й	
		Семестр	
		1-й, 2-й	1-й, 2-й
		Лекції	
Мова навчання – українська	Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень	28 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		56 год.	12 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота та індивідуальні завдання	
		126 год.	186 год.
		Вид контролю:	
		залік, екзамен	залік, екзамен

В умовах сучасного розвитку та становлення громадського суспільства особливої уваги набувають питання гуманізму, милосердя, цінності життя кожної людини. З огляду на зростання негативної динаміки наявності дітей з особливими освітніми потребами постає питання щодо розвитку інклюзивного навчання. Впровадження інклюзивної освіти в нашої країні зумовили потребу у підготовці психологів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі та необхідність ввести в систему психолого-педагогічної підготовки дисципліну **«Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу»** яка охоплює систему знань, що стосуються теоретико-методологічних, нормативноправових та організаційно-методичних засад інклюзивної супроводу осіб з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта означає рівний доступ до навчання усіх дітей з урахуванням різних освітніх потреб, індивідуальних можливостей та організацію спільних виховних заходів і дозвілля. Завдяки інклюзії знижується ізоляція та відчуження дитини з обмеженими можливостями здоров'я від учнівського колективу масової загальноосвітньої школи. Однак запровадження інклюзії в освітній простір створює проблеми щодо підготовки висококваліфікованих професійно компетентних фахівців.

У зв'язку з цим серйозні сподівання покладаються на практичних психологів закладів освіти, на їх здатність налагодити психологічний супровід навчання таких дітей. Це закріплено в нормативно-правових актах, що визначають основні функції, зміст і завдання участі спеціалістів системи психологічної служби у запровадженні інклюзивного навчання, визначено завдання психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами практичними психологами і соціальними педагогами.

Метою дисципліни «Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу» є формування у майбутнього фахівця загальних та професійних компетенцій системи загальної психологічної підготовки в сфері інклюзивної освіти, засвоєння студентами знань про особливості надання психологічної супроводу та реалізації індивідуального освітнього маршруту дітей із особливими освітніми потребами.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивченню даної дисципліни передують вивчення предметів першого (бакалаврського) освітнього рівня. Для вивчення даного курсу здобувачам необхідні знання з дисциплін: «Загальна психологія», «Психофізіологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Психодіагностика», «Основи психологічного консультування» тощо.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки, проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК11. Здатність до формування наукового і культурного світогляду.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (психотерапевтичну, консультаційну, психореабілітаційну) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СК11. Здатність використовувати теоретичні та практичні знання у сфері психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу.

Навчальна дисципліна «Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПРН9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПРН12. Розробляти та впроваджувати програми психологічної реабілітації та організації інклюзивного супроводу різних груп клієнтів.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знати:

1. основний зміст, структуру, напрями, специфіку діяльності практичного психолога з організації та впровадження інклюзивного навчання;
2. науково обґрунтовані методи і сучасні технології в організації власної професійної діяльності;
3. особливості взаємодії практичного психолога зі спеціалістами інших служб в системі інклюзивного навчання;
4. норми професійної етики практичного психолога;

Уміти:

1. використовувати теоретичні знання і практичні уміння, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, при організації психолого-педагогічного супроводу всіх учасників освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання;
2. ефективні стратегії взаємодії з різнопрофільними фахівцями та батьками дітей з особливими потребами;
3. складати програму діяльності спеціалістів психологічної служби закладів освіти з проектування інклюзивного освітнього середовища для дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
4. працювати з нормативно-правовими джерелами і оформлювати документацію, що регламентує діяльність практичного психолога в системі інклюзивної освіти;

Навички:

1. відбору змісту, форм і методів діяльності практичного психолога в організації психологічної служби в системі інклюзивної освіти;
2. створення сприятливих умов для взаємодії дітей з особливими потребами з соціально-психологічним середовищем з метою попередження виникнення або усунення вже існуючих дестабілізуючих факторів та формування стійкості до ситуацій дезадаптації;
3. побудови системи психологічного супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах закладів дошкільної та загальної середньої освіти.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Тема 1. Теоретичні основи психологічної реабілітації.

Завдання психологічної реабілітації та фази реабілітаційного процесу. Термінологічний словник основних понять напрямку психологічної реабілітації. Зміст систем заходів таких видів реабілітації, як медична та нейрореабілітація, психологічна реабілітація, психолого-педагогічна реабілітація, соціальна реабілітація, професійна реабілітація, побутова реабілітація. Дисциплінарні та галузеві зав'язки реабілітаційної психології, як навчально-практичної дисципліни. Нормативно-правових акти, які регламентують процес психологічної реабілітації (Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерства України). Врахування під час психологічної реабілітації етнічних особливостей. Методичні та морально-етичні засади наукових досліджень в галузі психологічної реабілітації та інклюзії.

Тема 2. Особливості організації та впровадження системи раннього втручання.

Етапи організації реабілітаційного процесу. Функції фахівців медичної та психологічної галузей в системі раннього втручання. Особливості роботи мультидисциплінарної команди. Зміст

системи раннього втручання. Особливості роботи з дітьми, що потребують даної послуги. Моделі які застосовують на практиці в Україні. Відмінності від зарубіжних моделей.

Тема 3. Особливості психологічної реабілітації постраждалих від стресових та екстремальних ситуацій.

Проблеми психотравмівних і кризових ситуацій. Індивідуально-типологічні, гендерні та інші характеристики сприйняття стресових чинників. Психологічна адаптація вимушених мігрантів. Основні напрямки психологічної допомоги постраждалим від екстремальних ситуацій. Основи реабілітації жертв сексуального насильства. Особливості роботи з горем у дітей, що пережили втрату рідних та близьких. Поняття про полімодальну життєву кризу. Поведінкові та когнітивні методи допомоги постраждалим в екстремальній ситуації.

Тема 4. Психологічна реабілітація осіб з девіантною поведінкою.

Особливості психолого-педагогічної та соціально-психологічної реабілітації осіб з девіантною поведінкою. Види девіантної поведінки. Психолого-педагогічна реабілітація дітей з неблагополучних сімей. Специфіка роботи психолога в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. Психологічний супровід дітей з педагогічною занедбаністю.

Тема 5. Особливості психологічної реабілітації соматично хворих та осіб з обмеженими можливостями.

Особливості психореабілітації психічно хворих осіб. Психореабілітація осіб з соматичними захворюваннями. Сучасний стан надання паліативної допомоги. Особливості організації паліативної допомоги особам, які зіткнулися з проблемами невиліковного захворювання або захворювання, що загрожує та обмежує життя. Характеристика психологічних факторів виникнення психосоматичних захворювань та їх психологічні прояви.

Тема 6. Мотивація як основний чинник в реабілітаційному процесі

Принципи та підходи роботи з мотивацією в психології. Робота з ресурсами в психологічній реабілітації. Основні підходи в активації та мобілізації реабілітаційного процесу. Використання сучасних інтеграційних методів в роботі з мотивацією в реабілітаційній діяльності. Особливості функціонування груп підтримки та груп взаємодопомоги. Духовність як чинник реабілітації.

Тема 7. Особливості створення програм психологічної реабілітації: підходи та методи

Суспільні моделі в психології здоров'я. Соціальна реклама в психології здоров'я. Проактивна поведінка. Специфіка складання програм реабілітації: підходи та методи психологічної допомоги. Використання метафоричних асоціативних зображень при постраждалим у період воєнних дій. Врахування під час створення програм психологічної реабілітації етнічних особливостей та мультикультурності.

МОДУЛЬ II. ІНКЛЮЗІЯ: ВІД ОСНОВ ДО ПРАКТИКИ

Тема 8. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи.

Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Інвалідність у розумінні різних людей різних держав світу. Інвалідність та інклюзія. Термінологія. Інклюзивне суспільство: досвід Фінляндії, Канади, США, Німеччини, Франції, України.

Тема 9. Система управління інклюзивною освітою.

Проблема реалізації інклюзивної освіти в Україні: нормативно-правовий аспект. Готовність України до впровадження інклюзивної освіти. Етапи становлення та розвитку інклюзивної освіти у країнах Європи.

Тема 10. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку.

Етичні засади спілкування та взаємодії із дітьми з особливими потребами в системі інклюзивної освіти. Шляхи формування позитивного та адекватного ставлення школярів до учнів із особливими освітніми потребами. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання. Категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками.

Тема 11. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище.

Сім'я як член команди інклюзивного навчального закладу. Дискусія з батьками. Підтримка батьків дитини з особливими потребами.

Тема 12. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища.

Партнерські відносини між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища. Динаміка кількості закладів спеціальної освіти та закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. Ресурсна кімната у закладі загальної середньої освіти. Інклюзивність будівель і споруд. Організація просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з: порушеннями зору, порушеннями слуху, порушеннями опорно-рухового апарату, інтелектуальними порушеннями.

Тема 13. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Склад учасників Команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Завдання команди супроводу, розподіл обов'язків між членами команди. Принципи діяльності Команди супроводу. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу. Характерні риси роботи в команді з дитиною з ООП. Готовність фахівців до роботи в мультидисциплінарній команді. Професіограма учителя інклюзивного класу. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до взаємодії з тьютором. «Індивідуальна програма розвитку». Особливості вивчення потенційних можливостей і потреб учня під час розробки індивідуальної програми розвитку.

Тема 14. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання.

Види та критерії оцінювання учнів з особливими освітніми потребами: із затримкою психічного розвитку; із розумовою відсталістю; із відхиленнями слуху. Портфоліо як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнення школяра з особливими освітніми потребами. Облікове портфоліо учителя. Портфоліо учня початкової школи. Портфоліо учня основної школи. План роботи психолога з дитиною з особливими освітніми потребами.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	практ.	сам. роб.		лекц.	практ.	сам. роб.
Модуль І. Теоретичні і практичні аспекти психологічної реабілітації								
Тема 1. Теоретичні основи психологічної реабілітації	18	2	4	12	18	2	2	14
Тема 2. Особливості організації та впровадження системи раннього втручання	18	2	4	12	18	-	-	18
Тема 3. Особливості психологічної реабілітації	16	2	4	10	16	-	-	16

постраждалих від стресових та екстремальних ситуацій								
Тема 4. Психологічна реабілітація осіб з девіантною поведінкою.	18	2	4	12	18	2	2	14
Тема 5. Особливості психологічної реабілітації соматично хворих та осіб з обмеженими можливостями	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 6. Мотивація як основний чинник в реабілітаційному процесі	20	2	4	14	20	-	-	20
Тема 7. Особливості створення програм психологічної реабілітації: підходи та методи	18	2	4	12	18	2	2	14
Модуль II. Інклюзія: від основ до практики								
Тема 8. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи	16	2	4	10	16	2	2	12
Тема 9. Система управління інклюзивною освітою	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 10. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 11. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище	16	2	4	10	16	2	2	12
Тема 12. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища	16	2	4	10	16	-	-	16
Тема 12. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами	18	2	4	12	18	-	-	18
Тема 14. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання	18	2	4	12	18	2	2	14
Усього годин	210	28	56	156	210	12	12	216
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЗАЛІК, ЕКЗАМЕН								

5. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Модуль I. Теоретичні і практичні аспекти психологічної реабілітації			
1	Тема 1. Теоретичні основи психологічної реабілітації. 1. Завдання психологічної реабілітації та фази реабілітаційного процесу 2. Аналіз уявлень про реабілітацію. Розвиток загальної концепції реабілітації. 3. Види та основні принципи реабілітації. 4. Психологічні та соціальні чинники в структурі лікування та реабілітації.	4	2

	5. Реабілітаційний потенціал особистості. 6. Правові засади реабілітаційного процесу. Основні складові реабілітації. 7. Структура, основні напрями і проблеми сучасної реабілітаційної психології. 8. Етапи та завдання психологічної реабілітації. 9. Методи психологічної реабілітації. Критерії ефективності психологічної реабілітації. 10. Організація психологічної підтримки в реабілітаційних установах. 11. Методичні та морально-етичні засади наукових досліджень в галузі психологічної реабілітації та інклюзії.		
2	Тема 2. Особливості організації та впровадження системи раннього втручання 1. Організаційний аспект реабілітаційного процесу. 2. Зміст системи раннього втручання. 3. Характеристика основних моделей раннього втручання. 4. Функції фахівців медичної та психологічної галузей в системі раннього втручання. 5. Мультидисциплінарна команда.	4	-
3	Тема 3. Особливості психологічної реабілітації постраждалих від стресових та екстремальних ситуацій 1. Історія розвитку концепцій про стрес та його вплив на людину. 2. Поняття про загальну адаптивну реакцію та її неспецифічність. 3. Фази і компоненти стресу. 4. Особливості переживання стресових і травмивних ситуацій. 5. Індивідуально-типологічні, гендерні та інші характеристики сприйняття стресових чинників.	4	-
4	Тема 4. Психологічна реабілітація осіб з девіантною поведінкою 1. Особливості психолого-педагогічної та соціально-психологічної реабілітації осіб з девіантною поведінкою. 2. Види девіантної поведінки. 3. Психолого-педагогічна реабілітація дітей з неблагополучних сімей. 4. Специфіка роботи психолога в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. 5. Психологічний супровід дітей з педагогічною занедбаністю.	4	2
5	Тема 5. Особливості психологічної реабілітації соматично хворих та осіб з обмеженими можливостями 1. Вимоги щодо організації допомоги хворим на соматичні захворювання. 2. Основи психологічної реабілітації осіб, які мають особливі потреби та вади розвитку. 3. Вимоги до фахівців психологічного профілю та моніторинг динаміки процесу реабілітації. 4. Особливості організації паліативної допомоги особам, які зіткнулися з проблемами невиліковного захворювання або захворювання, що загрожує та обмежує життя.	4	-
6	Тема 6. Мотивація як основний чинник в реабілітаційному процесі 1. Принципи та підходи роботи з мотивацією в психології. 2. Робота з ресурсами в психологічній реабілітації. 3. Основні підходи в активації та мобілізації реабілітаційного процесу. 4. Використання сучасних інтеграційних методів в роботі з мотивацією в реабілітаційній діяльності.	4	-

	5. Особливості функціонування груп підтримки та груп взаємодопомоги.		
7	Тема 7. Особливості створення програм психологічної реабілітації: підходи та методи 1. Суспільні моделі в психології здоров'я. 2. Соціальна реклама в психології здоров'я. 3. Проактивна поведінка. 4. Специфіка складання програм реабілітації: підходи та методи.	4	2
Модуль II. Інклюзія: від основ до практики			
8	Тема 8. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи 1. Означення поняття інклюзії. 2. Сутність, завдання і принципи інклюзивної освіти. 3. Основні поняття інклюзивного супроводу. 4. Функції, які виконує інклюзивна освіта. 5. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти 6. Стан розвитку інклюзивної освіти в Україні. 7. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти.	4	2
9	Тема 9. Система управління інклюзивною освітою 1. Характеристика рівнів в системі управління інклюзивною освітою: вищий рівень, центральний рівень і місцевий рівень управління. 2. Громадські об'єднання як недержавні суб'єкти впровадження інклюзивної освіти. 3. Соціоосвітнє партнерство – процес розвитку інклюзивної освіти. 4. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі 5. Функції інклюзивно-ресурсного центру в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП	4	-
10	Тема 10. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку 1. Типологія аномального розвитку. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. 2. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби». 3. Загальні принципи побудови сучасної класифікації аномального розвитку. 4. Недостатній, тотальний затриманий розвиток. 5. Парціальна не сформованість вищих психічних функцій. 6. Асинхронний та дефіцитарний розвиток.	4	-
11	Тема 11. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище 1. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в освітнє середовище. 2. Батьки як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. 3. Завдання батьків як членів навчальної команди. Допомога громадських організацій та соціальних служб. 4. Волонтерство та адвокатство батьків. 5. Психолого-педагогічні умови формування батьківської компетентності у родинах дітей з порушеннями психофізичного розвитку.	4	2
12	Тема 12. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища 1. Універсальний дизайн у сфері освіти.	4	-

	2. Структура універсального дизайну і її принципи. 3. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі. 4. Зміст понять «адаптація» та «модифікація». 5. Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Медіатека.		
13	Тема 13. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами 1. Основні завдання команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. 2. Склад команди психолого-педагогічного супроводу. 3. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу. 4. «Індивідуальна програма розвитку». Особливості вивчення потенційних можливостей і потреб учня під час розробки індивідуальної програми розвитку.	4	-
14	Тема 14. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання 1. Зміст поняття «психологічний супровід». 2. Психологічна діагностика. 3. Надання психологічної підтримки педагогам. 4. Психологічна підтримка батьків. 5. Корекційна робота з дітьми з особливими освітніми потребами. 6. Етапи психологічного супроводу дітей	4	2
	Всього	56	12

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Технології психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
	Модуль I. Теоретичні і практичні аспекти психологічної реабілітації		
1	Тема 1. Теоретичні основи психологічної реабілітації. Завдання психологічної реабілітації та фази реабілітаційного процесу 1. Підготувати термінологічний словник основних понять напрямку психологічної реабілітації. 2. Створіть порівняльну таблицю щодо змісту систем заходів таких видів реабілітації, як медична та нейрореабілітація, психологічна реабілітація,	12	14

	психолого-педагогічна реабілітація, соціальна реабілітація, професійна реабілітація, побутова реабілітація. 3.Створити схему дисциплінарних та галузевих зав'язків реабілітаційної психології, як навчально-практичної дисципліни. 4.Здійснити аналіз нормативно-правових актів, які регламентують процес психологічної реабілітації (Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерства України). 5.Підготувати реферат, письмове повідомлення.		
2	Тема 2. Особливості організації та впровадження системи раннього втручання Підготувати доповіді: 1.Етапи організації реабілітаційного процесу. 2.Функції фахівців медичної та психологічної галузей в системі раннього втручання. 3.Особливості роботи мультидисциплінарної команди. 4.<i>Есе</i> Розкрийте зміст системи раннього втручання та визначте особливості роботи з дітьми, що потребують даної послуги. Порівняйте моделі які застосовують на практиці в Україні та які відмінності від зарубіжних моделей.	12	18
3	Тема 3. Особливості психологічної реабілітації постраждалих від стресових та екстремальних ситуацій. Проблеми психотравмівних і кризових ситуацій Підготувати доповіді: 1.Індивідуально-типологічні, гендерні та інші характеристики сприйняття стресових чинників. 2.Психологічна адаптація вимушених мігрантів. 3.Основні напрямки психологічної допомоги постраждалим від екстремальних ситуацій. 4.Основи реабілітації жертв сексуального насильства. 5.Особливості роботи з горем у дітей, що пережили втрату рідних та близьких. 6.Поняття про полімодальну життєву кризу. 7.Поведінкові та когнітивні методи допомоги постраждалим в екстремальній ситуації.	10	16
4	Тема 4. Психологічна реабілітація осіб з девіантною поведінкою Підготувати доповіді: 1.Особливості психолого-педагогічної та соціально-психологічної реабілітації осіб з девіантною поведінкою. 2.Види девіантної поведінки. 3.Психолого-педагогічна реабілітація дітей з неблагополучних сімей. 4.Специфіка роботи психолога в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. 5.Психологічний супровід дітей з педагогічною занедбаністю.	12	14
5	Тема 5. Особливості психологічної реабілітації соматично хворих та осіб з обмеженими можливостями Підготувати доповіді:	10	16

	1. Особливості психореабілітації психічно хворих осіб. 2. Психореабілітація осіб з соматичними захворюваннями. 3. Сучасний стан надання паліативної допомоги. 4. Особливості організації паліативної допомоги особам, які зіткнулися з проблемами невиліковного захворювання або захворювання, що загрожує та обмежує життя. 5. Характеристика психологічних факторів виникнення психосоматичних захворювань та їх психологічні прояви.		
6	Тема 6. Мотивація як основний чинник в реабілітаційному процесі Підготувати доповіді: 1. Принципи та підходи роботи з мотивацією в психології. 2. Робота з ресурсами в психологічній реабілітації. 3. Основні підходи в активації та мобілізації реабілітаційного процесу. 4. Використання сучасних інтеграційних методів в роботі з мотивацією в реабілітаційній діяльності. 5. Особливості функціонування груп підтримки та груп взаємодопомоги. 6. Духовність як чинник реабілітації.	14	20
7	Тема 7. Особливості створення програм психологічної реабілітації: підходи та методи Підготувати доповіді: 1. Суспільні моделі в психології здоров'я. 2. Соціальна реклама в психології здоров'я. 3. Проактивна поведінка. 4. Специфіка складання програм реабілітації: підходи та методи психологічної допомоги. 5. Використання метафоричних асоціативних зображень при постраждалих у період воєнних дій. 6. Майндфулнес - технології регуляції стресостійкості особистості.	12	14
	Модуль II. Інклюзія: від основ до практики		
8	Тема 8. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Історичне підґрунтя інклюзивної освіти». «Інвалідність у розумінні різних людей різних держав світу». 2. Укласти порівняльну таблицю термінології щодо інвалідності на інклюзії. 3. Розробити презентацію на тему «Інклюзивне суспільство: досвід Фінляндії» (Канади, США, Германії, Франції, Україні тощо)	10	12
9	Тема 9. Система управління інклюзивною освітою 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Проблема реалізації інклюзивної освіти в Україні: нормативно-правовий аспект». 2. Укласти доповідь на тему: «Готовність України до впровадження інклюзивної освіти». 3. Провести порівняльний аналіз етапів становлення та розвитку інклюзивної освіти у країнах Європи.	10	16

10	Тема 10. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Етичні засади спілкування та взаємодії із дітьми з особливими потребами в системі інклюзивної освіти», «Шляхи формування позитивного та адекватного ставлення школярів до учнів із особливими освітніми потребами». 2. Підготувати доповідь та розробити презентацію у на тему: «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання». 3. Скласти порівняльну таблицю «Категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками».	10	16
11	Тема 11. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Сім'я як член команди інклюзивного навчального закладу». 2. Підготувати бесіду із батьками на батьківські збори на тему «Усі діти рівні». 3. Розробити план дискусії із батьками на тему «Наш клас інклюзивний: за і проти».	10	12
12	Тема 12. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища 1. Проаналізуйте модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища. 2. Проаналізуйте динаміку кількості закладів спеціальної освіти та закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням впродовж останніх років на прикладі Одеського (або будь-якого за власним вибором) регіону. 3. Запропонуйте облаштування ресурсної кімнати для інклюзивного закладу загальної середньої освіти з урахуванням ДЕН Е.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». 4. Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з: - порушеннями зору, - порушеннями слуху, - порушеннями опорно-рухового апарату, - інтелектуальними порушеннями.	10	16
13	Тема 13. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами Аналіз професіограми учителя інклюзивного класу.	12	18
14	Тема 14. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання 1. Підготувати реферативну доповідь на тему: «Види та критерії оцінювання учнів з особливими освітніми потребами: - із затримкою психічного розвитку; - із розумовою відсталістю; - із відхиленнями слуху» (за вибором). 2. Підготувати презентацію на тему: «Портфоліо як спосіб фіксування,	12	14

	накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнення школяра з особливими освітніми потребами». - облікове портфоліо учителя; - портфоліо учня початкової школи; – портфоліо учня основної школи. 3.Презентувати (запропонувати) індивідуальний план роботи психолога з дитиною з особливими освітніми потребами.		
	Всього	156	216

7. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення іспиту.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, есе, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, іспит
--	--

Питання до іспиту

1. Основні поняття та історичний розвиток реабілітології.
2. Предмет реабілітаційної психології.
3. Основні поняття реабілітології.
4. Історичний розвиток та сучасні тенденції в реабілітології.
5. Принципи реабілітаційного процесу.
6. Базові чинники в психологічній реабілітації.
7. Поняття «реабілітаційний потенціал особистості».
8. Види реабілітаційних програм та умови проведення.
9. Етапи визначення реабілітаційної програми.
10. Врахування вікових особливостей при плануванні реабілітаційного процесу.
11. Особливості психотерапії як методу психологічної реабілітації.
12. Особливості психологічного консультування як методу психологічної реабілітації.
13. Особливості психологічної корекції як методу психологічної реабілітації.
14. Особливості формування Я-концепції людини у кризі здоров'я та людини з особливими потребами. Соціальна стигматизація.
15. Ставлення до хвороби і здоров'я як чинник успішної реабілітації.
16. Оптимізація внутрішньої картини здоров'я як чинник успішної реабілітації.
17. Особливості саморегуляції у психологічній реабілітації.
18. Характеристика методів психічної саморегуляції.
19. Когнітивно-поведінкова терапія у реабілітації.
20. КППТ у профілактиці, психологічному супроводі та реабілітації соматичних та психосоматичних захворювань.
21. Мотивація в реабілітології.
22. Індивідуальний підхід та нестандартні інтервенції
23. Психологія та реабілітологія кризових станів, психологічний супровід кризових станів
24. Типологія кризових станів.
25. Ендогенні кризові стани та їх психологічний супровід

26. Кризові стани, викликані сильним стресом із загрозою здоров'ю, гідності та життю людини
Психологія важкої втрати й горювання.
27. Діагностичний інструментарій у реабілітаційному процесі.
28. Психодіагностика осіб, що пережили травмівну подію.
29. Базові принципи психодіагностики постраждалих осіб.
30. Психодіагностика осіб, що пережили травмуючу подію
31. Особливості посткризової психологічної діагностики дітей. Короткі характеристики психодіагностичних методик.
32. Вікові аспекти реабілітації.
33. Реабілітація дітей та підлітків. Гіперопіка родителів як загроза реабілітації.
34. Реабілітація дорослих.
35. Психологічна реабілітація жертв насильства в сім'ї.
36. Реабілітація дітей та жінок – жертв насильства.
37. Програми психологічного супроводу. КППТ у корекції віктимної поведінки.
38. Світовий досвід психологічної допомоги населенню, що постраждало внаслідок психотравмуючих ситуацій.
39. Особливості психологічної реабілітації військовослужбовців.
40. Основні міжнародні документи у сфері інклюзивної освіти.
41. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, зокрема, Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО.
42. Законодавча і нормативно-правова база інклюзивної освіти в Україні.
43. Інвалідність та інклюзія.
44. Підтримка інклюзивної освіти, інклюзивне навчання, стратегія інклюзивного навчання, освітнє середовище, компоненти інклюзивної освіти.
45. Філософія інклюзії.
46. Ідеологія та цінності інклюзії.
47. Права дітей та права осіб з інвалідністю.
48. Біопсихосоціальна модель інвалідності.
49. Етичні аспекти спілкування з особою з інвалідністю.
50. Принципи універсального дизайну.
51. Простір школи.
52. Організація ресурсної кімнати. Вимоги до її створення.
53. Простір класу.
54. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП.
55. Умови освітніх послуг для забезпечення ефективного навчання дитини з ООП.
56. Організація інклюзивного навчання дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому середовищі.
57. Склад і функціональні обов'язки команди фахівців інклюзивного класу.
58. Етапи надання психолого-педагогічних послуг.
59. Особливості співпраці з батьками дітей з ООП.
60. Модель формування оптимальної позиції батьків.
61. Роль сім'ї в інтеграції дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище
Кроки до залучення батьків.
62. Методичні рекомендації щодо роботи з батьками. дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.
63. Співпраця з інклюзивно-ресурсними центрами.
64. Індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП.
65. Стандартизовані тести для проведення комплексної оцінки дитини.
66. Особливості пізнавальної діяльності, соціальної адаптації та поведінки дітей з ООП.
67. Вимоги до розробки індивідуального навчального плану учня з особливими освітніми потребами.

68. Особистісно орієнтоване навчання.
69. Особливості оцінювання досягнень дітей з ООП. Методи оцінювання учнів з особливими потребами (формальні і неформальні).
70. Портфоліо як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнень школяра з особливими освітніми потребами.
71. Професійна та психологічна готовність педагога. Професіограма учителя інклюзивного класу.
72. Кроки педагога для влучення дитини з ООП в освітній процес.
73. Педагогічна супервізія.
74. Алгоритм проведення супервізійних груп.
75. Загальні рекомендації психолога педагогам з формування учбової поведінки у дітей з ООП.
76. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в загальноосвітніх навчальних закладах.
77. Психолого-педагогічний супровід студентів з ООП у вищих навчальних закладах.
78. Роль громадських організацій в формуванні інклюзивного освітнього середовища
79. Визначення доступності будівлі школи для малорухомих учнів.
80. Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Роль ресурсної кімнати як складової інклюзивного освітнього середовища. Медіатека.
81. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП
82. Формування толерантного ставлення до осіб з ООП.
83. Шляхи і рекомендації налагодження взаємодії з батьками учня з особливими освітніми потребами
84. Психологічне консультування дитини з особливими потребами та її батьків.
85. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами.
86. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів
87. Характеристика стратегії використання методу взаємного навчання.
88. Зміст корекційно-розвивальної роботи з «особливими» дітьми (за нозологіями на власний вибір).
89. Професійна та психологічна готовність педагога до навчання дітей з ООП.
90. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.

8. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 1 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C	Задовільно	
64-73 (5)	D		
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	FX	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Балашова С.П., Васильєв С.П., Дубровинський Г.Р., Кирик В.Л. Практикум із військової психології: навч. посібник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: ВПЦ "Київ. ун-т", 2015. 271 с.
2. Бойко Г. М. Реабілітаційна психологія : посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Полтава : АСМІ, 2010. 240 с.
3. Бочелюк В.Й., Турубарова А.В. Психологія людини з обмеженими можливостями: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
4. Волошина П. В., Марути Н. О. Соціально-стресові розлади (клініка, діагностика, профілактика) / за ред.: Харків: Строков Д.В., 2016. 335 с.
5. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол. В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук] ; заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. Київ: Ніка-Центр, 2020. 122 с.
6. Данілавічюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / Е. А. Данілавічюте, С.В. Литовченко. За заг. ред. А. А. Колупасової. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
7. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с. Єгорова О. Реабілітаційна психологія: курс лекцій. Навчально-методичний посібник для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія. Слов'янськ: Вид-во Б.І.Маторіна, 2018. 132 с.

8. Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій: [Електронні дані] / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, І. В. Луценко та ін. / За ред. А. Г. Обухівської. К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.
9. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
10. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. / за заг.ред Н. Пророк. Київ, 2018. 208 с.
11. Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ: Знання, 2018. 252 с.
12. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами. Методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ, 2015.

Допоміжна:

1. Бедан В.Б. Психопрофілактика стресогенного впливу на психічне здоров'я особистості. The II International Scientific and Practical Conference «Modern trends of scientific development», January 18 – 21, 2022, Vancouver, Canada. P.413-418
2. Бедан В.Б. Формування позитивної міжособистісної взаємодії в інклюзивному освітньому середовищі. *Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (20-21 вересня 2024р.), м. Одеса. Міжнародний гуманітарний університет. С 105, 338 с.
3. Ленів З. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 28. 125 с.
4. Лорман Т. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / Т. Лорман, Дж. Депплер, Д. Харві; пер. з англ. Київ: СПД– ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
5. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.
6. Обухівська А. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі. К., 2012. 128 с.
7. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 // Міністерство освіти і науки України: [сайт]. Текст. дані. Київ, 2017. old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/12873.

Інформаційні ресурси:

1. Закон України «Про вищу освіту». Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава - 2745-VIII.
2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про загальну середню освіту». Документ 651-XIV, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава -
4. 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> 3. Заєркова Н. В. Індивідуальне оцінювання дітей з особливими освітніми потребами. Технологія «портфоліо». URL:
5. <https://www.slideshare.net/lanalana63/ss-16336035>
6. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». URL: <http://www.education-inclusive.com/shho-take-inklyuziya>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю (ратифіковано Законом України від 16.12.2009 р. № 1767-VI).

ЗАКони УКРАЇНИ

2. Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»;
3. Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV «Про загальну середню освіту»;
4. Закон України від 20.12.2001 р. № 2628-III «Про дошкільну освіту»;
5. Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV «Про реабілітацію інвалідів в Україні»;
6. Закон України від 06.07.2010 р. № 2442-VI «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу»;
7. Закон України від 22.12.2011 р. № 4213-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інвалідів»;
8. Закон України від 5 червня 2014 р. № 1324-VII «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання»;
9. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту».

УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

10. Указ Президента України №926/2010 від 30.09.2010 р. «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»;
11. Указ Президента України № 588/2011 від 19.05.2011 р. «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями».

ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 585 «Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»;
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. № 635 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України №346 від 14.04.1997 р. та № 963 від 14.06.2000 р.»;
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 р. № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами», визначає оптимальний зміст та обсяг навчального навантаження для дітей з особливими освітніми потребами у поєднанні з корекційно-розвитковою роботою»;
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 530 «Про внесення змін до Положення про дошкільний навчальний заклад»;
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 531 «Про внесення змін до постанов КМУ від 14 квітня 1997 р. № 346 і від 14 червня 2000 р. № 963»;
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 р. № 79 «Про внесення змін в додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298»;
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 р. № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;

20. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2017 р. № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр».

НАКАЗИ ТА ЛИСТИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

21. Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.2010 р. «Концепція розвитку інклюзивної освіти»;
22. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1205 від 06.12.2010 р. «Типові штатні нормативи загальноосвітніх навчальних закладів»;
23. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2013 р. № 512 «Про створення робочої групи з питань дошкільної освіти дітей з особливими потребами в Україні»;
24. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.02.2015 р. № 104/52 «Про затвердження Порядку комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах»;
25. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.12.2015 р. № 1436 «Про затвердження Плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі»;
26. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 р. «Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання»;
27. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-456 від 18.06.2012 р. «Про запровадження навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти»;
28. Лист Міністерства освіти і науки України від 26.07.2012 р. № 1/9-529 «Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання»;
29. Лист Міністерства освіти і науки України від 25.09.2012 р. № 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя»;
30. Лист Міністерства освіти і науки України від 28.09.2012 р. № 1/9-694 «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчання»;
31. Лист Міністерства освіти і науки України від 02.01.2013 р. № 1/9-1 «Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання»;
32. Лист Міністерства освіти і науки України від 08.08.2013 р. № 1/9-539 «Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами»;
33. Лист Міністерства освіти і науки України від 12.10.2015 р. № 1/9-487 «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах»;
34. Лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 р. № 1/9-293 «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів»;
35. Лист Міністерства освіти і науки України від 10.01.2017 р. № 1/9-2 «Про сучасні підходи до навчально-виховного процесу учнів з особливими освітніми потребами»;
36. Лист Міністерства освіти і науки України від 14.06.2017 р. № 1/9-325 «Про навчальні плани та організацію навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році»;
37. Лист Міністерства освіти і науки України від 03.07.2017 р. № 1/9-362 «Про Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями) у 2017/2018 навчальному році»;
38. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.09.2017 р. № 1/11-9320 «Про організацію корекційно-розвиткової роботи з дітьми із порушеннями слуху, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах».